

<<نقش فرهنگ وقف در توسعه تمدنها>>

فیضعلی مداح

چکیده مقاله

نقش و بنیادهای خیریه در توسعه کشورهای غربی

در دین مسیحیت، عمل وقف یکی از فضیلت های برجسته و از اعمال بسیار نیکو و خود پسندانه در اخلاق و رفتار انسان تعریف شده است. از این رو کشورهای غربی به علت عشق ورزی و گرایش به دین مسیحیت، ارزش قابل توجهی قایل شده اند. فلاسفه قدیم نظیر سقراط، ارسطو، افلاطون عمل وقف اموال و دارائی را برای توسعه شهر، روستا، و افزایش سطح آگاهی مردم و رهایی از جهل و نادانی به پیروان خویش توصیه و تاکید نموده اند.

"عشق" لطیف ترین واژه و مناسب ترین عامل پیوند بین انسان و خود و مخلوقات روی زمین

است، و بهمین دلیل هنگامی که به خداوند تبارک و تعالی عشق می ورزیم و وی را عبادت می

کنیم. بطور طبیعی به مخلوقات وی، یعنی به انسان توجه داریم و باید به او کمک کنیم تا از سختی

، غم، و اندوه ها نجات یافته و به رفاه و آسایش نسبی دست یابد.

اهداف اصلی وقف، مبارزه با جهل و نادانی و فقر و فلاکت و توسعه دانش بشری و توسعه علم و

تکنولوژی و دستیابی و بهره برداری از گنجینه های عظیم ارضی و سماوی است. کلیساها و مساجد

و حسینیه مهمترین مرکز جمع آوری هدایا و اعانات و بذل و بخشش بشمار می آیند. پس از جنگ جهانی دوم توجه دانشمندان و صاحبان فکر و اندیشه بسوی "وقف" و حمایت از کودکان، نوجوانان و سالمندان، بیماران و مستمندان و تعلیم و تربیت و تشکیل موسسات خیریه جلب گردیده است.

مکتب فیلاتروپیسیم (philanthropism) یا مکتب انسان درستی در ابتدای قرون هفدهم و هجدهم به وجود آمد و موسسه ای تحت عنوان جمس اسمیت سان (James Smithson) و جرج پی بادی (George Carnegie) و جان.دی.رکفلر (John Rockefeller) با سرمایه چند میلیارد دلاری شروع بکار کردند. سازمان عظیم و گسترده صلیب سرخ جهانی با اندوخته مالی هزاران میلیارد دلار نقدینگی و پشتیبانی صندوق های موسسات خیریه کشورهای وابسته به سازمان ملل متحد در طول چند دهه گذشته تحولات شگرف در عمران و آبادانی کشورهای غربی به وجود آورده اند.

مقدمه:

در کتاب مقدس تورات آمده است که خداوند تبارک و تعالی تعداد هفت فضیلت برای رستگاری انسان در نظر گرفته است. از این هفت فضیلت (Virtues) تعداد چهار فضیلت با طبیعت و ذات انسان سروکار دارد و سه فضیلت دیگر با اعتقادات و ایمان و شناخت و اطاعت از اوامر الهی و انتخاب شیوه زندگی انسان وابسته است.

علت اینکه عدد هفت فضیلت برجسته را در این مقدمه به کار برده‌ایم، غرض اشاره به یک سلسله نفسانیات و خیر و شر در علم فلسفه و اخلاق است که از زمان بسیار قدیم مورد بحث و مناقشه فلاسفه و علما بوده و در عصر حاضر نیز درباره هر یک از فضیلت‌های انسان مباحث گوناگون وجود دارد که متکلمان متجدد هر کدام به تناسب ظرفیت‌های علمی و فرهنگی و سوابق تاریخی، کتب و رسالات فراوانی به رشته تحریر درآورده‌اند. از این هفت فضیلت تعداد چهار فضیلت از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، زیرا فقدان هر یک از آنها باعث تباهی و فساد جامعه انسانی و خشم و غضب خداوند خواهد شد. حضور فعال فضیلت نیکوکاری و خیرات و مرات و عمل مستحسن رشد سریع تکامل روح انسان را تکامل می‌بخشد. از این رو، کشیش‌های مسیحی درباره این فضیلت‌ها در کشورهای غرب تاکید ورزیده‌اند.

در فضیلت نیکوکاری تعداد چهار عامل دخالت دارند: (۱)

اول: تدبیر و خردمندی (Prudence)، دوم: اعتدال (Temperance)، سوم: بردباری (Fortitude)، چهارم: عدالت (Justice) مبتکر اصلی معرفی این چهار فضیلت فلاسفه قدیم و علماء علم اخلاق و معرفت‌های دینی هستند. افلاطون، ارسطو، و کشیش‌های مذهب عیسویت و پیشتازان ترویج دین حضرت مسیح علیه اسلام با تمام قدرت روی این فضیلت، تاکید داشته‌اند. از جمله آمبروز و آگوستین و توماس آکینوس همواره توجه پیروان خود را به این فضیلت، جلب نموده‌اند. سه فضیلت دیگر عبارتند از ایمان (faith)، رجاء (Hope)، عشق (Love) در (۲) این فضیلت‌ها، عشق مقام بسیار رفیع و رشته و فصل الخطاب مظهر تجلیات و فیوضات الهی را تشکیل

می دهد. در مکتب عیسویت، عشق به خدا و نیکوکاری چنان قوی و مستحکم است که بدون آن هیچ حرکت ارزشمندی صورت نخواهد گرفت. (۳)

مراجع دینی نقل کرده اند که حضرت مسیح علیه السلام از انسان طبیعی و عادی خلق نشده است،

بلکه وجود وی حاصل یک سلسله تعاملات روحی و رخدادهای عاشقانه است که مالا پیوند

ناگسستگی با روحیه مریدان و هواداران خود دارد و حلقه های زنجیر از نسلی به نسل دیگر منتقل

می شود و حرکت و تکامل جسم و روح انسان را باعث می گردد.

عشق یک پیام زیبا و دلنشینی و لذت بخش نظیر سخاوت، بخشش، خدمت به خلق، جلب رضایت

خداوندی را به ارمغان می آورد و «افلاطون» و رفتار و سلوک انسان را در جایگاه رفیع انسانیت

شکوه و جلال ویژه ای می بخشد.

عشق مترادف شده است با واژه «خیرات و مبرات» که در فرهنگ غرب با یک واژه لاتین

(Charity) به طور جامع طبقه بندی و نامگذاری شده است: در کتاب لغت (American

Heritage) در زیر واژه مذکور آمده است:

۱- خدمت به محرومان و مستمندان و مستضعفان جامعه انسانی

۲- صدقه و بخشش و کرامت

۳- خیرخواهی نسبت به عالم بشریت و تداوم انسان دوستی

۴- سازمان مستقل یا موسسه خیریه که فقط برای خدمت به فقرا و مستمندان تاسیس گردیده است

۵- کرامت و عزت نفس در داوری بین مردم

۶- از نقطه نظر معارف دینی، یعنی فضیلت شناخت عشق خداوندی و حرکت به سوی او و تقویت

ایده‌های معرفت دینی و خدمت به همسایگان به عنوان عامل تقرب به عشق لایزال الهی

از آنچه در این مقدمه بیان شد، نتیجه می‌گیریم که در مکتب‌های غربی موضوع «وقف» برابر است

با ایثار و بخشش و عشق‌ورزی به خداوند تبارک و تعالی و انسان برای اثبات عشق‌ورزی به

خداوند، از جان و مال خویش به آسانی گذشته و بدین ترتیب به تلطیف و تصفیه و تزکیه خلیات

خویش می‌پردازد. (۴)

بخش اول

اهداف وقف از دیدگاه غرب:

انسان در طول مدت حیات خویش، پستی و بلندی‌های زیادی را تحمل می‌کند، انواع بیماری‌ها،

فقر، جنگ، زلزله، سیل و حوادث غیرمترقبه دیگر در اوالم و مشکلات و خسارت روحی و جسمی

اجتناب‌ناپذیر به دنبال خواهد داشت که برای گریز از هر یک از آنها نیاز به گذشت و فداکاری و

بذل و بخشش جان و مال است که در زمان‌های بسیار دور توجه کلیسا، و کنیسه و مساجد و تکایا

و حسینیه‌ها در شرق و غرب بوده است.

حیات و شادابی و فرار از درد و رنج حق طبیعی هر موجود بشری است و از آنجایی که انسان با قطرات آب دریاها و اقیانوس ها و رودخانه را به هم پیوسته اند، خداوند تبارک و تعالی با فرستادن انبیاء و اولیاء و اوصیاء و پیشوایان دینی همواره در گردش چرخ زندگی و تبدیل عناصر روی زمین به حیوانات و جمادات و نباتات جامعه بشری را از پوچی و بی تفاوتی نجات بخشیده است احساس دلسوزی نسبت به هموعان و تاسیس موسسات خیریه، احداث بیمارستان، درمانگاه، کلینیک، مدرسه، رزمگاه، اندرزگاه، مهد کودک، پرورشگاه، سرای سالمندان، سرای مهجورین، سرای جوانان و نوجوانان، مجتمع های فرهنگی، باشگاه های ورزشی، مساجد، تکایا، حسینیه ها، خانقاه ها و زاویه ها، بدون عشق به الله و وابستگی عاطفی با ابناء بشر از محالات است. در دنیای غرب، پس از جنگ جهانی دوم به عواطف و نیازهای طبیعی انسان بهای بیشتری داده شد تا تبلیغات تخریب و نابودی بشر. و به همین دلیل سازمان های منع آزمایشات اتمی و کمیسیون های دفاع از حقوق بشر، کمیته حمایت از کودکان، انجمن حمایت از زنان بیوه، سرای سالمندان و سازمان مبارزه با بیماری های خاص، بنیاد همیاری، بنیاد شهید، بنیاد مستضعفان و جانبازان با اهداف بشردوستانه در سراسر جهان تاسیس گردید.

مردم سراسر جهان برای درک واقعیت ها و ابراز احساسات و هیجانات روحی با هزینه های شخصی موسسات خیریه غیردولتی را به وجود آوردند که از زمان افلاطون (۲۷۰-۲۰۴ ق.م) تاکنون اثرات و تبعات بسیار ارزشمند خود را با شدت و حدت هر چه تمامتر حفظ نموده اند. (۵) برای مثال آکادمی افلاطون با سرمایه نیکوکاران و خیراندیشان یونان و روم قدیم پایه گذاری شد. در قرون وسطی، با اینکه کشیش با کلیساها در خدمت سرمایه داران جهان بودند، مردم گرایش قابل توجهی

نسبت به وقف اموال و دارایی و تأسیس مدارس و دانشگاه و اندرزگاه و شیرخوارگاه و درمان یا اهداف عالیہ بشر دوستانہ (Philanthropist) از خود نشان دادند. جهان اسلام نیز با تبعیت از آیات کریمہ قرآنی، نظیر ان الله يحب المحسنين (خداوند نیکوکاران را دوست دارد) (۶) و ثم اتقوا و احسنوا والہ يحب المحسنين (پس تقوا پیشه کنید و نیکی کنید، زیرا خداوند نیکوکاران را دوست دارد) (۷) زمینہ و روحیہ «وقف» و «نیکوکاری» را در مردم مسلمان تقویت نمود و بسیاری از بازرگانان و پیشه‌وران و متفکران و سرمایہ‌داران و پیله‌وران و خیراندیشان در راه نجات انسان‌های «دردمند» تشویق و تحریص کرد.

در دایرۃ‌المعارف بریتانیا، موضوع خیرات و مبرات، به عنوان یکی از بزرگترین و باشکوه‌ترین تجلی عشق و وابستگی بین انسان و خداوند تبارک و تعالی تعریف شده است. «سنت پول» یا «قدیس پولس» در کتاب شرح و تفسیر تورات، «عهد جدید» بخش ۱۳، توضیحات بسیار جالب و خواندنی در مورد علم اخلاق و الهیات و عشق و ارتباط آن با مسایل اوقاف و امور خیریه آورده است. * در فرهنگ یونان در شرح واژه «اگپ» (aqape) * که یکی از فصیح‌ترین و زیباترین واژه در لابلای پند و اندرز و حیات پربرکت و مرگ حضرت عیسی مسیح است، مباحث شورانگیزی برای پیوند «عشق» با خیرات و مبرات آورده شده است.

---

* ترجمه آزاد از واژه "charity" یا خیرات و مبرات در صفحه ۱۰۳ جلد سوم بریتانیا

* در فرهنگ "American Heritage" به معنی "حیرت" و "عشق عیسوی" آمده است.

قدیس آگوستین (st. Augustine)، * تفکر مکتب عیسویت را درباره خیرات و مبرات، اینگونه خلاصه کرده است:

«خیرات و مبرات ابزار بسیار قوی و برنده در روابط جاودانه انسانی که شرح عشق و محبت با خداوند تبارک و تعالی را استحکام می بخشد. باری تعالی از طریق محبت و نیکوکاری قلبها را به هم نزدیک خواهد کرد بنابراین ما باید نیکی و خیرات و مبرات را پاس بداریم تا از عشق الهی و پیوند و درستی با خداوند محروم نشویم در قرون وسطی، بسیاری از متکلمان و پیروان حضرت عیسی مسیح علیه السلام، به خصوص قدیس توماس اکیناس موضوع خیرات و مبرات و بذل و بخشش را به متون دینی و عقیدتی افزودند و از آن پشتیبانی کردند و اعلام داشتند که بذل و بخشش محور اصلی اعتقادات و جزو فضیلت های دینی است و ما باید اساس و شالوده هر نوع رفتار و کردار انسان را منبعث از این صفات حسنه بدانیم گرچه مباحث گوناگونی درباره شرح ایمان و عقیده به موازات «امید» یا «بذل و بخشش»، از طرف اصلاح طلبان دینی مطرح شده است ولی اساس «اصلاح طلبی» بر پایه وحدت «محبت» الهی استوار است. بنابراین خیرات و مبرات و بذل و بخشش، یک حلقه مستحکم و ارزشمند بین خالق و مخلوق است و سیر تکاملی انسان در اثر حضور بی وقفه این فضیلت الهی در جامعه بشری بارور و متجلی می گردد.

فلاسفه جدید، فلسفه خیرات و مبرات را به سایر مفاهیم عشق ورزی ارتباط و پیوند داده اند. نظیر

«اروس» که نشانه شور و اشتیاق و آتش جانسوز انسانهاست.

---

* نام اولین کشیش (۴۳۰-۳۵۴ میلادی) در کلیسای عیسوی در الجزیره

سازمان‌های وقف و امور خیریه:

۱- سازمان وقف و امور خیریه «خواهران» که موسس آن زنان راهبه غیرمتزوی در دین مسیحیت

هستند و اجتماع عظیمی از نیکوکاران کشورهای غربی را تحت عنوان کنگره

(congregations) در برمی گیرد.

اعضاء این کنگره از دستورات دینی «قدیس و نیست پول» با شعار معروف «دختران سازمان امور

خیریه» تبعیت می کنند. به مرور زمان این سازمان تغییر وضعیت داده و شعبات فراوانی در سراسر

جهان تاسیس نموده است. از جمله موسسه نیکوکاری کشور آمریکا و کانادا که به وسیله مادر

الیزابت بیلی ستون Mother Elizabeth Baylry Seton در سال ۱۸۰۹ در محل امیسی

برگ (Emmisburg) به عنوان اولین مرکز کمک‌رسانی به مردم تاسیس گردیده است.

۲- سازمان وقف و امور خیریه قدیس و نیست:

این سازمان از طرف کنگره دینی و مذهبی کاتولیک روم در سال ۱۶۳۳ توسط ونیست (vincet) و قدیس لوئیس (louis) در پاریس تاسیس شد. این کنگره براساس ضوابط و استانداردهای قرن هفدهم فعالیت خود را با قاطعیت تعقیب کرد.

این کنگره اولین موسسه زنان نیکوکار «غیرراهبه» را تشکیل می داد و با تمام قدرت در اختیار طبقات فقرزده جامعه بود. «ونیست»، مرکز ثقل انجمن نیکوکاری را در پاریس قرار داد و سپس به مرور ایام در سایر شهرها و کشورها شعبه و نمایندگی ایجاد نمود. اکثریت اعضاء این انجمن، زنان ثروتمند و مشتاقات به امر نیکوکاری بودند برای گسترش فعالیت های نیکوکاری از دختران کشاورز و کارگران و رعایا در انجمن مذکور استفاده می شد. این انجمن بعدها تحت عنوان

«دختران نیکوکار» قدیس ونیست به فعالیت خود ادامه دادند. در اوایل فعالیت، هدف این انجمن خدمت و پرستاری از خانواده های فقرزده در منازل و محل سکونت بود ولی پس از مدت زمان کوتاه مسئولیت تعلیم و تربیت فرزندان خانواده های مستضعف و محروم جامعه را به عهده گرفتند و آنگاه به درمانگاه ها و بیمارستان ها راه یافته و از مصدومان و مجروحان و بیماران خدمات ارزنده ای ارائه دادند. با گذشته زمان ابعاد کمک رسانی این انجمن گسترش یافت و با آغوش باز به استقبال مجروحان و مصدومان جنگی در میدان جنگ شتافتند و به همین دلیل کشورهای جهان نام آنان را «فرشته نجات در میدان جنگ» گذاشتند. در اواخر قرن بیستم انجمن مذکور به عنوان یکی از فعالترین سازمان های نیکوکاری زنان جهان معروف شد و هم اکنون زیر نظر انجمن میسون (Mission) یا ونیست فعالیت می کند.

۳- مدرسه خیریه:

این مدرسه با نام «مدرسه کت آبی» (Blue coat School) در اوایل قرن نوزدهم، برای

تدریس دروس دوره ابتدایی، در کشور انگلستان شروع به کار کرد. و از کلیه دانش آموزان

فقرزده و محروم آن کشور ثبت نام نمود. نوع و روش تعلیم و تربیت آن زمان اساس سیستم

آموزشی دوره ابتدایی در قرن نوزدهم را پایه گذاری کرد. هزینه جاری این مدرسه به وسیله

تعدادی از افراد خیر و غالباً از طرف مردم مذهبی تامین می شد. افراد نیکوکار هزینه لباس و

پوشاک و کتاب و دفتر و تغذیه و تعلیم و تربیت آنان را به طور رایگان به عهده گرفتند. هدف

اصلی این انجمن نیکوکاری، ریشه کن سازی زمینه فقر و بدبختی از طریق تعلیم و تربیت در دوره

ابتدایی بود.

مسئولین این انجمن برای تحقق بخشیدن به آرمان های خود در اقصی نقاط کشور، در روستاها و

شهرها، به ویژه در شهرهای بزرگ شعبه ایجاد کردند در حال حاضر مشابه این مدارس را می توان

در مستعمرات آمریکا و قاره های محروم مشاهده نمود. ولی این اصطلاح «کتب آبی» دیگر مرسوم

نیست، و واژه های دیگری جایگزین آن شده است.

بخش دوم

تاریخچه وقف:

در قرون هفدهم و هجدهم و نوزدهم میلادی توجه مردم غرب و شرق در ایجاد تشکل‌ها و

موسسات و انجمن‌های خیریه شدت یافت و برنامه‌ها و پروژه‌ها و تدابیر سخاوتمندانه و

خردمندانه‌ای، در سایه آزادی عمل و بیان به جهان عرضه داشت. بسیاری از انسان‌های آزاده و

بشردوست (philanthropists)، پس از پایان جنگ جهانی دوم به ابعاد گوناگون و سودمند

موسسات خیریه و وقف اموال و دارایی بیشتر نموده و با میل و رغبت و سبق تصمیم به سوی بارور

کردن اهداف عالی‌ه ادیان الهی و خدمت به جامعه بشریت قدم برداشتند.

در اواخر قرن هجدهم، در کشور آمریکا موسسه‌ای به نام جمس اسمیت‌سان (James

Smithson) و جرج پی‌بادی (George Peabody) با یک سلسله برنامه‌های گسترده شروع

به کار کردند و موسسه آموزشی «پی‌بادی» (۱۸۶۷) برای ادامه تحصیل خانواده‌های مستضعف و

مستمند کلاس‌های رایگان در نظر گرفتند. در قرن نوزدهم آقایان «آندریو کامجی» (Andrew

Cameige) و جان‌ری. راکفل (D. Rockefeller john) اولین موسسه خیریه و اوقاف را با

عضویت عهده‌کثیری از صاحبان علم و ادب و سرمایه تاسیس کردند. (۸)

مسائل مربوط به امور وقف و کمک به مستمندان و دردمندان از یک سابقه بسیار طولانی و در

عین حال تحسین برانگیز برخوردار است. روحیه عاطفی و خیرخواهی مردم، انگیزه‌های ایجاد حکم

زکات در دین مبین اسلام و تصویب مقوله «مالیات» در فرهنگ غرب را برانگیخته و انسان‌ها به

شکرانه برخوردار از سعادت و نیکبختی و نعمت‌های الهی و به میمنت ایام خوش و سلامت

جسم و روح، مقداری از اموال و دارایی خود را وقف نیازمندان کرده‌اند. پرداخت اجباری مالیات

و عوارض از زمانی آغاز شده که مردم به دلایل گوناگونی از کمک‌های داوطلبانه طفره می‌رفتند و سازمان‌های دینی و عقیدتی قادر به جمع‌آوری منابع مالی و ارائه برنامه منسجم و زمان‌بندی شده برای خدمت به نیازمندان در اختیار نداشتند.

کشور آلمان از جمله کشورهایی بود که قانون وصول مالیات اجباری را تحت عنوان کمک به مستمندان را در سال ۱۵۲۰ میلادی به تصویب مجلس رساند و به موجب این قانون (قانون فقرای شهری)* هر شهروندی به تناسب میزان درآمد مجبور به پرداخت مبلغی از درآمد خویش به صندوق خیریه ویژه فقرا بود.

در سال ۱۵۳۰ میلادی، قانون مذکور در کلیه شهرهای آلمان بدون استثناء به مرحله اجرا گذاشته شد. از آنجایی که ثمره این قانون بسیار کارساز و پاسخگوی نیازهای اجتماعی بود، دولت آلمان در سال ۱۷۹۴ قانونی تصویب کرد که به موجب آن هر شهروندی باید مسئولیت تغذیه، پوشاک و مسکن و مایحتاج عمومی مستمندان همان شهر محل زندگی را بر عهده بگیرد. از قرن شانزدهم به بعد کشور انگلستان متوجه یک سلسله بحران‌های اجتماعی، نظیر بیکاری، دلگرمی، بی‌بندوباری، شرارت و انحرافات اخلاقی جوانان شد و برای رفع این معضلات اجتماعی قانونی به تصویب رساند که به موجب آن دولت می‌بایست موسسات خیریه در هر کوی و برزن ایجاد نماید تا از طریق صندوق‌های خیریه جلوی رشد تبه‌کاری و ولگردی، شرارت گرفته شود.

(قانون فقر زدایی از شهرها)، مشابه آن توسط حضرت آیت الله خامنه ای مقام معظم رهبری و

ریاست جمهوری در ایران پیشنهاد کرده اند. رجوع شود به مطبوعات سال ۱۳۷۹

از سال ۱۵۹۸ میلادی به کلیه کلیساها و بخش های دولتی دستور داده شد تا برای تقویت بنیه مالی سازمان وقف و امور خیریه، از ثروتمندان و صاحبان کارخانجات تولیدی کشور انگلستان به منظور نگهداری از معلولین و سالمندان و تامین نیازهای مستمندان به طور ماهیانه و یا سالیانه. مالیات منصفانه ای وصول گردد. و این به صورت «قانون فقرزدایی ملکه الیزابت» * این قانون بعدها، هسته مرکزی کمک های اجتماعی را تشکیل داد و در یک مقیاس بسیار وسیع گسترش یافت.

«قانون فقرزدایی ملکه الیزابت» در قرن هفدهم، آن قوام و کارایی سال های گذشته را از دست داد و سستی و اهمال کاری در قسمت های اجرایی به وجود آمد، به طوری که در قرن هجدهم صاحبان سرمایه های بزرگ با وجود برخورداری از امکانات و تسهیلات شهری و درآمدهای بسیار بالا و زندگی مرفه، احساس همدردی با فقرا را از دست دادند و از پرداخت اعانه به صندوق های خیریه غالباً غفلت می ورزیدند. در سال ۱۸۳۴ میلادی، که میزان فقر و بیماری و ناتوانی مالی شهروندان به اوج خود رسیده بود. مجدداً قانون جدیدی از طرف هیات حاکمه وضع گردید که به موجب آن از صاحبان کارخانجات و موسسات تولیدی خواسته شده تا افراد بیکار و مستمندان را به نحو مقتضی به کار گمارند. متأسفانه این قانون نیز با اینکه از طریق کلیساها و موسسات دینی و مذهبی پشتیبانی از ابعاد گوناگون اخلاقی برخوردار بود، جامه عمل نپوشید و به زودی به دست فراموشی

سپرده شد و مقبولیت خود را از دست داد. در ایالات متحده آمریکا، قانون مشابه‌ای به تصویب رسید ولی به هر حال این قانون شامل کلیه افراد مستمری‌بگیر نمی‌شد، مثلاً مهاجرین از این قانون مستثنی شده بودند. در سال ۱۶۸۲ میلادی «قانون فقرزدائی انگلستان» با همان خصوصیات در کشور جامائیکا (jamaica) به تصویب رسید. این قانون در سال ۱۹۰۲ میلادی در ماری تیوس (Mauritius)** و در سال ۱۹۳۱ در کشور ترینیداد (Trinidad) به مرحله اجرا گذاشته شد.

Laws The Elizabetham

** این نام در فرهنگ یعنی موریتانیا (لفظ فرانسه) نوشته شده است که بهر حال کشوری است با حکومت اسلامی واقع در ساحل غربی آفریقا به مساحت ۱/۰۸۰/۰۰۰ کیلومتر مربع در سال ۱۹۰۳ تحت قیومت فرانسه شد. در نوامبر ۱۹۵۸ حکومت خود مختار تشکیل شد و نام رسمی آن جمهوری اسلامی موریتانیاست.

در کشورهای آمریکای لاتین، مستعمرات اسپانیا، به جای تاسیس سازمان‌های عریض و طویل بچه‌های اجتماعی دولتی به تاسیس وقف و امور خیریه پرداختند و به کمک این سازمان‌های غیردولتی تعداد کثیری درمانگاه و بیمارستان و نهادهای اجتماعی برای کمک به مستندان ساخته شد. در کشور پرتغال نیز با تبعیت از کشورهای غربی اقدامات مشابه‌ای تحت عنوان

«مایزر کوردیا» (Misercordia) به منظور کمک به درماندگان و بیچارگان تاسیس گردید و «انجمن های اخوت»* را از جمله تشکیلات مردمی برای جمع آوری خیرات و مبرات و نذورات است که مانند نگین انگشتی در آن کشور می درخشد. با پیشرفت فرهنگ تمدن بشری، افکار تازه ای در اذهان عمومی پیدا شد و مسئولین شهرها و روستاها و نمایندگان مردم در مجلس، درصدد تاسیس تشکیلات و سازمان جامع کمک رسانی به مردم برآمدند تا براساس آن همه افراد آسیب پذیر قادر به بهره برداری از مزایای قانونی آن باشند. مثلاً در سال ۱۸۸۳ میلادی در کشور آلمان قانون بیمه تامین اجتماعی (Social Insurance) به وجود آمد و اساساً دارای سه بخش و برنامه عظیم و گسترده و همه جانبه بود. اولین بخش آن شامل تشکیلات صنف و اتحادیه های شغلی و پیشه وری می شد، به طوری که هر عضو از اعضای اتحادیه صنفی مجبور بود همه سال مبلغی از درآمد خود را وقف احداث بیمارستان، عیادت از بیماران و یا دفن و کفن و تشییع جنازه مردگان و کمک به مستمندان و ساخت و ساز دارالمساکین و دارالایتام و نواخانه نماید.* برای جمع آوری کمک، صندوق هایی (شبه صندوق های صدقه کمیته امداد امام خمینی مدظله العالی) در نظر گرفته شده بود و هر بازرگان و یا پیشه وری بر حسب توانمندی و قدرت مالی و درآمد موظف بود مقوله از منابع دریافتی خود را به این صندوق اختصاص دهد. مسئولین این صندوق ها، وظیفه قانونی و شرعی داشتند تا از مجموع کمک های مردمی برای سالمندان، بیماران و خانواده های تنگ دست و اطفال بی سرپرست و مستمندان، غذا، پوشاک و مسکن و سایر مایحتاج عمومی تهیه نمایند.

institutes brotherhood

* نوانخانه مرکزی است برای اطعام فقرا

تا اواسط قرن چهاردهم میلادی انجام این فریضه دینی و قانونی، براساس یک سنت مسلم و تثبیت شده در اقصی نقاط کشور دمکراتیک آلمان، بدون هیچگونه غفلت پیگیری می شد. پس از گذشت چند دهه این صندوق ها با دیدگاه های وسیع تری توسعه یافت و معدن کاران و یا صاحبان منابع زیرزمینی صنف ویژه معدنکاران را تشکیل دادند و کمک مالی خود را به این صندوق واریز می کردند. فلسفه وجودی صندوق معدنکاران، شاید بدین لحاظ باشد که در کشور آلمان، ساخت تونل های زیرزمینی، کشف و استخراج سنگ های قیمتی و سنگ های آهن و مس و غیره توسعه یافته بود و کارگران زحمتکش با تلاش و کوشش فراوان دل سنگ ها و کوه ها را می کاویدند تا چرخ اقتصاد کشور آلمان را به حرکت در آورند و طبیعی است در این راه ایثارگری و فداکاری و حوادث بیماری و جراحت و شکستن دست و پا و معلولیت و از کارافتادگی و مرگ وجود داشت و بخش خصوصی یا اتحادیه صنفی مناسب ترین موسسه برای پاسخگویی به خانواده معدنکاران و کارگران به شمار می رفت تا در صورت بروز حوادث غیرمترقبه از محل صندوق های تعاون، کمک های مادی و معنوی را به حادثه دیدگان ارائه نماید.

بخش دوم، فرمان تاریخی سال ۱۸۱۰ میلادی شهر پروس* را تشکیل می داد که به موجب آن کلیه کارفرمایان موظف بودند همه کارگران و کارمندان خود را تحت پوشش بیمه بیکاری، بیماری،

در آورده و از آنان با تمامقدرت حمایت کنند. از سال ۱۸۴۹ قانون جدیدی تصویب شد که براساس آن کارفرما و کارگر هر دو مکلف به پرداخت حق بیمه و یا حق تعاون شدند و از سال ۱۸۵۴ میلادی، قانون اجباری بهداشت عمومی و حوادث معدنچیان و وصول «حق بیمه اجباری» به مرحله اجرا گذاشته شد.

۱۸۱۰ Ordinance of Prussian

بخش سوم، شامل پرداخت خسارت و غرامت ناشی از حوادث کارگران در حین کار می شد که به موجب آن کلیه کارفرمایان مجبور به پرداخت حق بیمه حوادث غیرمترقبه بودند.

در این بخش اکثر کارفرمایان در شیوه کار موسسات تامین اجتماعی دولتی راضی به نظر نمی رسیدند و به همین دلیل در سال ۱۸۷۴ میلادی به تشکیل سازمان بیمه های خصوصی پرداختند. تا

کارگران آسیب دیده بتوانند پس از وقوع حوادث با تشریفات و نگرانی و اتلاف وقت کمتر، خسارت آسیب دیدگی را از صندوق تعاون دریافت دارند. در سال ۱۸۸۳ میلادی، بیمه زمان بیماری توسط فردی بنام «بیسمارک» (Bismarck) ابداع شد.

براساس قانون بیمه بیسمارک، به کلیه آسیب دیدگان و بیماران در طول مدت استراحت از محل صندوق تعاون هزینه خدمات درمانی و حق بیمه نقدی پرداخت می شد. در سال ۱۸۸۴ برای حفظ

جان شهروندان، بیمه تصادفات و حوادث جاده‌ای و خیابانی و کارخانه‌ای به طور اجباری به تصویب رسید و به موجب این قانون کلیه کارگران و کارمندان از محل چندین صندوق تعاون و امور خیریه حمایت می‌شدند. سرانجام در سال ۱۸۸۹ میلادی قانون بیمه کاملتری ابداع شد که به موجب آن کلیه کارگران ساختمانی، معدن، صنعت و کشاورزی و سالمندان در سن هفتاد سالگی تحت پوشش سازمان تعاون و خدمات بیمه‌ای قرار می‌گرفتند. به مرور ایام این صندوق‌های بیمه تحت سرپرستی سازمان بیمه شاهنشاهی (Insurance Office Imperial) که یک نهاد دولتی بود اداره می‌شد. در سال ۱۸۸۸ میلادی سازمان بیمه مشابه‌ای در کشور اطریش تاسس گردید و از طرح بیمه کشور آلمان تبعیت کرد.

در سال ۱۸۹۳ سازمان بیمه در کشور ایتالیا پا به عرصه وجود گذاشت و در سال ۱۹۰۱ شرکت‌های مشابه‌ای در کشورهای هلند و سوئد به وجود آمدند.

همانطوری که می‌دانیم، اتو (شاهزاده) بیسمارک (۱۸۱۵-۱۸۶۲)*، صدراعظم آلمان یکی از موسسان وحدت آلمان به شمار می‌آید. وی حماسه جنگ با دانمارک، اتریش، فرانسه و

کشورهای ژرمن را بهم متحد کرد و عقیده داشت که اگر کشورها «فقر» را ریشه کن سازند، وقوع انقلاب و آشفتگی و هرج و مرج در حکومت به حداقل خواهد رسید. بنابراین، طرح بیمه همگانی بیسمارک می‌تواند نقطه عطفی در تاریخ سیاست کشورداری و رشد سوسیالیسم به شمار آید. زیرا وی با تمام قدرت از سرمایه‌داران و صاحبان ثروت و کارخانجات تولیدی خواست تا همه مبلغی از درآمد خویش را به صندوق تعاون و امور خیریه و اوقاف اختصاص دهند تا از این طریق بتوان از

زنان بیوه، اطفال بی سرپرست و از بیماران و مصدومان و سالمندان و حادثه دیدگان به شیوه شایسته‌ای نگهداری کرد. در این طرح کارگر و کارفرما هر کدام به نسبت معینی از درآمد خود را به این صندوق اختصاص داده بودند و احدی حق طفره رفتن از پرداخت حق بیمه را نداشت. در کشور اطریش، از نیروی مذهبی و کلیساها و کشیش‌ها برای جمع‌آوری کمک‌های مردمی استمداد شد و عیسویت جامعه‌گرا (Socialist Christian) یا پیروان دین حضرت مسیح که در جهت سوسیالیست پیش می‌رفتند، خدمات شایانی در جهت تامین رفاه نسبی کارگران ارائه دادند. گرچه کشور انگلستان اولین کشوری بود که صنعتی شدن را پذیرفت، توسعه و عمران و آبادانی در کشور آلمان و اطریش نتوانست به طور کامل توجه کشور انگلس را به خود جلب نماید و این نکته ریشه در دخالت‌های سیاسی داشت و ظاهراً هر چه امکان وقوع انقلاب را تقلیل می‌داد به همان اندازه توسعه سوسیالیزم انگلستان را به تاخیر می‌انداخت در کشور انگلستان طرح "همیاری" (self-help) از طریق انجمن‌ها و اتحادیه‌های صنفی و بانک‌ها و صندوق‌های تعاون دوستانه به وجود آمد تا جلوی انقلاب‌های احتمالی گرفته شود انجمن‌های دوستانه (Friendly Societies) توسط کارگران، بدون مشارکت کارفرمایان اداره می‌شد

رجوع شود به فرهنگ معینی، بخش اعلام otto, Bismarck ۱۸۸۲-۱۸۱۵ #

به آسیب دیدگان و بیماران، وام بدون بهره و هزینه درمان و دارو و دکتر پرداخت می شد. تا سال ۱۸۷۰ میلادی تعداد اعضاء فعال این گروه از صندوقهای تعاون به میزان ۱/۲۵۰/۰۰۰ نفر و تا اوایل قرن بیستم میلادی به ۷۰/۰۰۰/۰۰۰ نفر رسید. علاوه بر مقررات و آیین نامه های پرداخت هزینه بیماری و درمان و از کارافتادگی توسط این انجمن های دوستی در طول قرن نوزدهم کشور انگلستان «قانون امنیت اجتماعی» (social security) را به منظور توسعه بخشیدن به حوزه فعالیت و مسئولیت های کارفرمایان به تصویب نمایندگان مجلس رسانید تا هر نوع آسیب های ناشی از کار را پاسخگو باشد. به موجب قانون سال ۱۸۹۷ میلادی کارفرمایان چه مقصر باشند و چه باشند، مشمول پرداخت خسارت های ناشی از کار خواهند بود.

برای معضل «فقرزدائی» روشنفکران جامعه غربی از هیچ کوششی فروگذار نکردند. اولین کنگره روشنفکران در کشور انگلستان فعالیت خود را در جهت ریشه کن ساختن فقر در شهر لندن و نیویورک آغاز نمودند. در سال ۱۸۹۹ دولت حاکم تحقیقاتی در مورد منابع درآمد تعداد ۱۲۰۰۰ هزار سالمند انجام داد. این آمار شامل کشورهای نیوزلند (New zealand) و دانمارک بدون برقراری مستمری سالمندان، برخلاف کشور آلمان که دارای قانون بیمه اجتماعی بودند، می باشد. در سال ۱۹۰۸ در کشور انگلستان، برنامه پرداخت مستمری به طور عام و بدون در نظر گرفتن میزان وصول حق بیمه، (income tested basic, non-comtributory) به دلیل نیازهای فوری سالمندان و فقرزدگان به طور مرتب به مرحله اجرا درآمد. بیمه اجتماعی شامل بیماران و از کارافتادگان و دوره بیکاری کارگران برای پاره ای از مشاغل به مدت سه سال به تصویب مجلس رسیده بود. قابل ذکر است که کلیه پرداخت ها و اعانات مردمی و هدایا به قصد و نیت ساختمان

بیمارستان، مدارس، دانشگاه و مداوای بیماران و ساختن پناهگاه محرومان و مستمندان مشمول پرداخت مالیات دولتی نمی‌شد و به همین دلیل ثروتمندان و صاحبان صنایع، به موسسات خیریه و اوقاف به طور مستقیم کمک می‌کردند و اداره دارایی، رسیدهای پرداخت وجوه را از حساب مالیات آنان کسر می‌کرد.

---

benefit Flat-rate cash

بعضی از فرهنگ معادل این عبارت را سود نقدی مسطح می‌نامند (رجوع شود به صفحه ۱۳۷

فرهنگ جامع مدیریت، تالیف دکتر شمس السادات زاهدی، دکتر سید مهدی الوانی، دکتر

ابوالحسن فقیهی، دانشگاه علامه طباطبایی)

این روش باعث گردید که دامنه آموزش و پرورش و شکوفایی استعدادها و کشفیات و عمران و

آبادی افزایش یابد از سال ۱۹۲۵ میلادی، سازمان بیمه‌های اجتماعی برای بیوه‌ها و سالمندان

تاسیس شد.

بیمه بیکاری در سال ۱۹۲۰ در بلژیک، در سال ۱۹۲۴ در سوئیس، در سال ۱۹۲۷ در کشور آلمان و

در سال ۱۹۴۰ در کشور سوئد به مرحله اجرا گذاشته شد. در مورد بیمه درمان و بهداشت عمومی

کشور دانمارک، نوروژ و سوئد قبل از اجباری شدن بیمه مدت‌ها بعد از آلمان و انگلیس آمادگی

خود را اعلام کردند. در کشور فرانسه بیمه داوطلبانه توسعه زیادی به دست نیاورده بود و بیمه دوطرفه از طرف دولت با شک و تردید روبرو شد، بنابراین طولی نکشید که طرح برنامه مذکور به دست فراموشی سپرده شد. پس از چند سال موسسات دولتی این طرح را احیاء نموده و خواستار مشارکت عامه مردم شدند. تا اواخر قرن نوزدهم اکثریت اعضا را اقشار متوسط جامعه تشکیل می دادند. در نیمه دوم قرن نوزدهم کارفرمایان برای آینده خود و فرزندانشان، صندوق تعاون تاسیس کردند. در سال ۱۸۹۸ قانون مسئولیت مدنی کارفرمایان در مقابل خسارت های ناشی از کار، بدون در نظر گرفتن تقصیر کارفرما و یا کارگر و مسایل دیگر به تصویب رسید، در سال ۱۹۱۰ مستمری برای کارگران کارخانجات تولیدی و صنعتی و کشاورزی به مرحله اجرا گذاشته شد.

این قانون به دلیل پاره ای از نواقص اجرایی، متوقف ماند. یکی از دلایل توقف مخالفت کارگران و تخطی کارفرمایان به بهانه های ورشکستگی و کاهش ارزش پول و حضور تورم در زمان پرداخت مستمری بود. بیمه درمان و بهداشت گرچه در سال ۱۹۲۰ به تصویب رسیده بود ولی به دلیل مخالفت های تیم های پزشکی به ثمر نرسید.

ابتکار عمل جمع آوری اعانات و تاسیس سازمان های اوقاف و امور خیریه صرفاً در دست کشور بلژیک (۱۹۳۰) و کشور فرانسه (۱۹۳۲) بود، هر چند در سال ۱۹۲۷ کشور نیوزلند طرح آزمایشی در این مورد خاص به مرحله اجرا گذاشته بود. اجرای برنامه تامین اجتماعی، بدون تردید ریشه در مذهب «عیسویت» (christianity) دارد. زیرا مذهب عیسوی به پیروان خویش نصیحت می کند

که به کارگران و خدمتگزاران دستمزد عادلانه پرداخت کنید و به همین دلیل کلیه کارفرمایان عیسوی موظف بودند دستمزد کارگران را طوری برنامه ریزی کنند که با درآمد حاصله قادر به تامین و امرار معاش یک خانواده متوسط باشند و کارفرمایان عیسوی مذهب، برای توازن بین

دستمزد هزینه زندگی کارگران صندوق تعاون تشکیل داده بودند، به ویژه بعد از جنگ جهانی

دوم که کشور فرانسه، مردان زیادی از دست داده بود برای دلجویی از خانواده‌های شهداء و

مفقودالاثرو بیماران و معلولان جنگی، مجبور به ارائه کمک‌های مالی و درمانی و بهداشتی به

طبقه کم درآمد بود. دولت فرانسه این کمک‌ها را توسعه داده بود تا در تولید نسل و افزایش

جمعیت منشا اثر باشد. (به هر حال، هیچگونه مدارکی وجود ندارد که با افزایش میزان مستمری و

کمک به خانواده‌های کم درآمد، نرخ تولید نسل افزایش یابد) فرانسه در سالهای ۱۹۵۰ برنامه

پرداخت مستمری بلاعوض را برای بسیاری از مستعمرات خویش تعمیم داد در طول جنگ‌های

داخلی، طرح و برنامه‌های بیمه‌ای در مقیاس بسیار وسیع در کشورهای اروپایی و آمریکایی لاتین

به مرحله اجرا گذاشته شد. بهترین الگوی وصول حق بیمه، طرح کشور آلمان است که مردم را

مجبور میکند از محل درآمد خویش، مبلغ مناسبی به صندوق تعاون و بیمه اختصاص دهند.

کارکنان دولت، به ویژه کارکنان خطوط راه‌آهن و موسسات عام‌المنفعه از جمله کسانی بودند

که این طرح شامل آنها می‌شد. طرح دیگری در کشور آرژانتین در سال ۱۹۲۱ برای کارکنان

بیمارستان و در سال ۱۹۲۲ در کشور اوروگوئه برای کارگران کشتی‌سازی و در سال ۱۹۲۵ در

کشور شیلی برای کارکنان کشتی و کارمندان موسسات بازرگانی و در سال ۱۹۲۴ در کشور پرو

برای کارگران بندر به مرحله اجرا گذاشته شد. در کشورهای مستعمره آفریقا برنامه‌ها و طرح

های مشابه ای برای کمک به پناهندگان اروپائی و تامین نیازهای روسیه آنان در نظر گرفته شده است.

سرانجام در سال ۱۹۳۵ کشور آمریکا طرح بیمه همگانی را برای کلیه افراد نیازمند، از جمله

سالمدان، ناپینان، معلولان، و اطفال بی سرپرست در یک مقیاس بسیار وسیع در کلیه ایالات متحده آمریکا به مرحله اجرا در آورد.

تاثیرات شگرف کمک های مردمی و صندوق های تعاون در ساخت و ساز و عمران و آبادانی

شهرها و روستاها و افزایش تولید و منابع درآمد و ریشه کن سازی زمینه فقر و استقرار بهداشت

عمومی و سلامت جسم و روح انسان را فردی بنام " سرویلیام " (sirwilliam) در سال ۱۹۴۲

میلادی به دولت وقت انگلستان پیشنهاد کرد. جلب کمکهای مردمی باعث شد که وضع معیشت

کارگران توسعه یافته و تبعیض نژادی که هم اکنون در کشور آفریقای جنوبی دارد به حداقل

برسد.

مساله ای که پس از جنگ جهانی دوم اتفاق افتاده است، طرح افزایش مستمری ها به نسبت افزایش

نرخ تورم است، زیرا گاهی اوقات در اثر بهم خوردن توازن عرضه و تقاضا هزینه زندگی به شدت

افزایش یافته و میزان مستمری که در چند سال گذشته به تصویب رسیده است پاسخگوی نیازهای

مادی کارکنان و مستمری بگیران بازنشسته و یا از کار افتاده نیست.*

* اغلب مطالب این بخش ترجمه صفحات ۴۲۸ الی ۴۳۹ از جلد ۲۷ دایرة المعارف بریتانیکاست

تحت عنوان " رفاه اجتماعی " یا Welfare Social

با مطالعه این شواهد تاریخی یقیناً متوجه این حقیقت شده‌ایم که جامعه بشری برای تداوم زندگی
ثمربخش و رسیدن به کمال نیاز به تعلیم و تربیت مطلوب، جسم و روح سالم دارد و تامین این
نیازهای اصولی، غذا، پوشاک، مسکن در حد متعارف همت عالی از طرف دولت و سازمان‌های
خیریه و ثروتمندان و سرمایه‌داران می‌طلبد.

تاسیس سازمان جامع امور خیریه و اوقاف در کشورهای پیشرفته، به ویژه در آمریکا و اروپا،
بسیاری از بار سنگین دولت را در ساخت و ساز مدارس، کودکستان، دانشگاه، بیمارستان،
آژانس‌های مسافرتی، کشتی‌سازی، راه آهن، تولیدات صنعتی استراتژیک حتی در پالایش نفت و
معاملات بزرگ کاهش داده است. هیات‌های امناء از آنجایی که، منابع و توفیق کشور را در
«سلامت جامعه» می‌دانند، به شیوه‌های گوناگون از شهروندان آمریکایی، اروپایی و آسیایی و
کشورهای دیگر اعانه و کمک‌های مالی جذب می‌کنند. یکی از کمک‌های بسیار کوچک، چاپ
اوراق مشارکت و پذیرش عضویت در سازمان‌های غیردولتی است که نمونه آن را اتحادیه
مدرسین زبان انگلیسی به شرح پیوست به چاپ رسانیده و برای عموم مردم جهان ارسال داشته
است. حداقل کمک در این فرم به میزان ۱۰ دلار آمریکا ذکر شده است، ولی کسانی هستند که

میلیونها دلار به اینگونه موسسات علمی کمک می کنند. اگر به فرض یک موسسه خیریه ۱۰۰ هزار نفر عضو داشته باشد. حداقل درآمد سالیانه یک میلیون دلار خواهد شد.

بخش سوم:

آمار و اطلاعات در مورد متولیان وقف:

اموال و دارایی وقف شده موسسه کارنجی (Carnegie) بیش از ۳۵۰/۰۰۰/۰۰۰ دلار آمریکا است که قسمت اعظم آن در جهت هدایت برنامه های آموزشی و تعلیم و تربیت و پیشبرد اهداف عالیہ تدریس و توسعه علوم انسانی و رشد و تکامل صنعت و تکنولوژی صرف می گردد. (۱۹۰۵)، موسسه کارنجی، شبه شهر پر جمعیت نیویورک (۱۹۱۱)، بیشترین استعدادهای درخشان را از اقصی نقاط جهان جذب نموده است. آقای راکفلر با سرمایه گذاری بسیار عظیم و گسترده جهانی موفق شد، سازمانهای آموزشی را با ظرفیت و قدرت کامل در دورترین نقاط آمریکا توسعه دهد و بیسوادى را تا حدودى ریشه کن سازد. (۱۹۰۲)

بنیاد معروف راکفلر و متولیان موقوفات و رقبات و املاک و مستغلات اعوان و انصار وی طی چهار نسل گذشته مبالغ بسیار عظیم و قابل توجهی در جهت پیشبرد اهداف عالیہ تعلیم و تربیت و ترقی و تعالی روحیه جستجوگر انسان سرمایه گذاری کرده اند.

مؤسسات آمریکایی دیگر با طیف وسیع تر عمل نیک و وقف و امور خیریه را در سطح جهان توسعه

بخشیده‌اند. از جمله بنیاد «راسل سچ» (Russel Sage) (۱۹۰۷) و صندوق تعاون بازار

کشورهای مشترک المنافع (-common wealth fund- ۱۹۱۸) و موسسه اعتباری جان سیمون

ساگنهیم (-john simon guggen heim- ۱۹۲۵) بنیاد نیکو کاری فورد (the ford

-foundation- ۱۹۳۶) که با سرمایه گذاری عظیم چند هزار بیلیونی، گوی سبقت را در امر امور

خیریه و وقف از سایر مراکز عام المنفعه و نیکو کاری ربوده‌اند. این سرمایه گذاری عظیم و گسترده

غیردولتی باعث گردیده که نمایندگان مجلس سنای آمریکا و شورای برنامه ریزی و توسعه عمرانی

و مراکز تعلیم و تربیت بهترین نیروی انسانی را ب رای پیشبرد اهداف عالی کشور تربیت نمود و با

اختراعات و اکتشافات و دستاوردهای علمی و فرهنگی غرور و هویت ملیت آمریکا را حفظ و

جوانان را به سوی مراکز کار و فعالیت سوق دهند.

کشور آمریکا با داشتن منابع مالی بسیار قوی و مستحکم و پایدار، زمینه رشد و توسعه کارخانجات

تولیدی و صنعتی را به گونه ای فراهم نموده است که سرمایه داران با میل و رغبت همه ساله مبالغ

قابل توجهی به سازمان های اوقاف و امور خیریه هدیه نموده و چرخ اقتصاد کشور و رشد همه

جانبه امور فرهنگی و اجتماعی و سیاسی را در ایالات متحده آمریکا، آسیا و آمریکای لاتین و

آفریقا به حرکت در می آورند سایر بنیادهای نیکو کاری که با بیش از ۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ دلار

آمریکا هزاران مراکز علمی و فرهنگی و اجتماعی را تغذیه می کنند، عبارتند از:

- دلبلیو. ک. کلوگ (۱۹۳۰) W.K.Kellog

– روبرت وود جانسون (۱۹۳۶) Robert Wood Johnson

– هیات امنای پیو (۱۹۴۸) The Rew Memorial Trust

– جان دی. اند کاترین John D. and Catherine

– مک آرتور (۱۹۷۰) Mac Art hue Foundation

علاوه بر حضور مستمر سازمان‌های وقف و امور خیریه در ایالات متحده آمریکا، در کشور اروپا نیز شاهد انواع بنیادهای نیکوکاری و خدمات آموزشی و درمانی و نهضت‌های بشردوستانه هستیم.

بزرگترین و عظیم‌ترین موسسه نیکوکاری در کشورهای اروپایی عبارتند از:

– هیات امناء ولکام انگلستان (۱۹۳۶) Welcome Trust England

– نوفیلد (۱۹۴۳) Nuffield Foundation, England

– جوآن مارچ، اسپانیا Juan March Foundation, Spain

– کالوست گلبانیکیان، پرتغال Calouste Gulbenkian Foundation, Portugal

– آلفرد کروپ ون بوهلن و هالن باخ، آلمان غربی (۱۹۶۷) Altried Rrupp Von Bohlen

Foudutio Wast Ger, any und Halbach

– خانواده. جه. دبلیو. مک کونل، کانادا J.W.Mc connel Fanily Foundation ,

Canada , ۱۹۶۷

– بنیاد توکیوتا، ژاپن (۱۹۷۴) Tikyota Foundation Japan

براساس اسناد و مدارک موجود، بیشترین منابع مالی موسسات خیریه و امور وقف در قسمت های

کلیدی جامعه و امور اجتماعی و فرهنگی، روابط عمومی، آمار و اطلاعات، شناخت و معرفی

استعدادهای توسعه مذهب و دین باوری، اعتقادات، بهداشت و درمان، حفظ مرام و سلک و

سیاست های عمومی و رفاه اجتماعی و دستاوردهای علمی و هنری و پرورش ذوق و نبوغ و

شکوفایی و خلاقیت اطفال و نوجوانان و جذب نیروهای انسانی کارآمد صرف گردیده است.

از آنجایی که هر نوع عمل نیکوکاری، برای تقرب به ذات اقدس تبارک و تعالی است، صاحبان

سرمایه های عظیم بنیادها، به هیچ وجه حاضر به معرفی نام و نشان و تبلیغ فعالیت های گسترده و

خداپسندانه خود نیستند. پاره ای از موسسات خیریه، بنابر مندرجات و مواد اساسنامه، هر چند وقت

یک بار گزارشی کوتاه از جمیع فعالیت ها و اقدامات خود را به طور مستند و موثق در اختیار

سازمان های ملی و کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی کشور آمریکا قرار می دهند (۱۹۵۶) ستاد

عملیاتی مرکز آمریکا The Foundation Center U.S.، مرکز اطلاع رسانی کتابخانه

ژاپن Center Of Japan , The Foundation Library ۱۹۸۵ و ستاد عملیاتی بنیادهای

اروپا European Foundation Belgium , The ۱۹۸۹ تنها سازمان اطلاعاتی درباره

موسسات خیریه جان هستند که به طور منظم اخبار و گزارشات سالیانه را جهت ثبت و ضبط در

اسناد و مدارک و آرشیو کتابخانه ای از واحدهای مختلف جهان دریافت و منابع تحقیق و پژوهش،

محققان و پژوهشگران را فراهم می سازند.

سازمان‌ها و نهادهای دیگری که در امر امور خیریه مناسبت دارند عبارتند از:

– سازمان امور خیریه قدیس وینست (دختران خیریه) Charity of Saint Vincet de

Paul , Daughters وابسته به بنیاد مذهبی و نیکوکاری کاتولیک روم در پاریس.

این بنیاد در سال ۱۶۳۳ به وسیله قدیس وینست دوپول و قدیس لوئیس دومارلیاک Vivcet de

Louhse de Narllac.Paul and St در شهر پاریس تاسیس گردید. این موسسه صرفاً

برای خدمت به زنان و اطفال و نوجوانان و محرومان جامعه تاسیس شد. و از سراسر جهان عضو

می‌پذیرد. به موجب توافق‌نامه اولیه موسسین این سازمان، زنان ثروتمند جهان به پذیرش عضویت

همه ماهه و یا همه ساله به طور منظم، مبالغ قابل توجهی وجه نقد به عنوان هدیه غیرقابل برگشت به

موسسه تقدیم می‌دارند تا زیر نظر هیات امنای صرف محرومان و مستضعفان و فقرای در مانده جهان

گردد. پرداخت هزینه بیمارستان، خرید دارو، تهیه سرپناه، مسکن، غذا، پوشاک و تعلیم و تربیت

کودکان و نوجوانان و سرپرستی سالمندان و کمک به مجروحان جنگی از محل جمع‌آوری اعانه و

کمک‌های نقدی زنان متمکن جهان تامین می‌گردد. در اواخر قرن بیستم موسسه خیریه «خواهران»

با تاسیس شعب و نمایندگی رسمی، توجه مردم جهان را به خود جلب نمود. و کلیه زنان مذهبی و

انسان‌دوست به نحوی با این موسسه همکاری نزدیک دارند این موسسه در شهر پاریس مرکز

فرماندهی ستادی تشکیل داد و پیام‌های انسان‌دوستانه خود را به تمام سازمان‌های وابسته، از طریق

شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی مخابره می‌نماید.

«مدرسه خیریه» یا (Charity school)، سازمان دیگری از سازمان‌های عظیم و گسترده سازمان

اوقاف و امور خیریه کشور انگلستان است که دانش آموزان آن لباس آبی می‌پوشند. این مدرسه

قرن هجدهم تاسیس گردیده و هدف آن ارائه تحصیلات و تعلیمات رایگان به فرزندان

خانواده‌های محرومان و مستضعفان جهانی است. این موسسه در قرن نوزدهم توسعه یافته و با

کمک‌ها و هدایای مردمی توسط گروه‌های مذهبی اداره می‌شود. هدف اصلی این موسسه

ریشه‌کنی بیسوادی و مبارزه با فقر و تهیدستی است. (۱۰) در حال حاضر نیز پاره‌ای از موسسات

آموزشی، فرم‌های ویژه‌ای برای جلب کمک‌های مردمی چاپ و در سراسر جهان منتشر می‌سازند.

موسسه تی سل (TESOL) یکی از بزرگترین انجمن‌های صنفی مدرسین زبان انگلیسی در آمریکا از

علاقه‌مندان به امور خیریه درخواست کمک مالی نمود و حداقل کمک‌های نقدی را ده دلار تعیین

کرده است. (۱۱)

بخش چهارم:

تأثیر دین مسیحیت در گسترش وقف در امور خیریه:

از آنجایی که پند و اندرز پدران حضرت عیسی مسیح و دعوت به نیکوکاری و احسان بزرگان

دین و دانش در مردم اروپا تأثیر عمیق و همه‌جانبه بخشیده است، کشیش‌های کلیسا از هر فرصتی

برای جلب توجه مردم به فواید و آثار بذل و بخشش و خدمت به محرومان و مستمندان استفاده

کرده‌اند. در قرن هجدهم با پیدایش نهضت‌های روشنفکری، جهل و خرافات به مقدار زیادی کنار

گذاشته شد و علم و دانش جای جادو، رمل و اسطرلاب و پیشگویی پاره‌ای از شیادان و مروجان شعارهای بی‌محتوا و خسته‌کننده را گرفت و دانشمندان و فیلسوفان با تشکیل جلسات و کنفرانس و سخنرانی‌های مستمر در شهرها و روستاها به روشنگری انظار عمومی پرداختند. با جادوگران و دعانویسان و صاحبان قدرت کلیسایی مبارزه سخت در گرفت و مردم متوجه این حقیقت شدند که بیماران صعب‌العلاج و دردمندان جامعه نیاز به بیمارستان، دارو و پزشک و روانپزشک و مشاور خانوادگی و ادامه تحصیلات تکمیلی و دانشگاهی و پروژه‌های وسیع و گسترده آزمایشگاهی و پژوهشی و تحقیقاتی دارند. از این رو کلیساهای اصلاح‌طلب، مردم ثروتمند را تشویق به ساختن بیمارستان و درمانگاه و دانشگاه نمودند. خانم ماری بکرادی (Mary Backer Eddy) در

سال ۱۸۲۱ میلادی، با استفاده از قدرت کلیسایی و علم جدید به نام هیپنوتیزم بیماران صعب‌العلاج را درمان می‌کرد. (۱۲)

از آنجایی که همه بیماری‌ها از طریق هیپنوتیزم قابل درمان نبود، بنیادهای نیکوکاری پرورش و دانشگاه با همت کلیساهای و تشویق و تحریص کشیش‌ها یکی پس از دیگری از شهر و روستاها تشکیل خانواده‌ها مکلف به اعزام فرزندان خویش به مدارس و دانشگاه‌ها شدند. انجمن‌های اخوت با کوشش و اهتمام کشیش‌های اصلاح‌طلب در مناطق مختلف شهر و روستا تاسیس و فرمان حضرت مسیح در راستای کمک به بیماران و خدمت به مستمندان و بهداشت و درمان و کشف روش‌ها و عرضه ابداعات و اختراعات و کشف استعدادهای جوانان و تعلیم و تربیت نیروی انسانی رایج شد. خانقاه‌ها و کلیساهای و دراویش و راهب و راهبه‌ها به پرستاری و مراقبت و تغذیه و مداوای بیماران و دردمندان پرداختند و بدین ترتیب «عشق» و «درستی» و پیوستگی با حضرت

«حق» را عملاً به معرض نمایش و اثبات گذاشتند و اخلاص عمل رومانیتیک موجب جلب اعتماد مردم گردید و جرعه همیاری و مساعدت و نیکوکاری در اذهان عمومی به وجود آمد و کمک‌های مالی و فکری از هر طرف به سوی بنیادها و موسسات ملی غیردولتی سرازیر گردید. پروتستان‌ها، کلیساهای آزاد با تمام نیروهای فعال آماده خدمت به محرومان شدند.

متدودیسیت‌ها (Methodists) و تمهیدی‌ها (Baptists) و کوئیکرها (Quakers) سهم بسیار زیادی در تاسیس بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها در سراسر جهان داشتند. لوترهای

آلمانی (Lutherranism German) تحت تاثیر اقدامات شگرف کلیساهای اصلاح طلب قرار گرفتند و در سال ۱۸۲۳ میلادی آمالی سیو کینگ (Sieveking Amalie)، موسسه ای بنام

"خواهران نیکوکار" در مقابل موسسه "دختران نیکوکار" تاسیس نمود که باعث ایجاد حس رقابت و حسادت بنیان گذاران موسسات نیکوکاری شده و هر کدام سعی نمودند بطریقی خدمات بهتر و بیشتر به شهروندان ارائه دهند.

در سال ۱۸۳۱ موسسه خیریه اخیر عده کثیری از مبتلایان به بیماری سل را در هامبورگ نجات

داد. مدرسه پرستاری تشکیل گردید و فلورانس نایتنگل (Florance Nightingale)

تحصیلات خود را در مدرسه پرستاری کایزر ورث (Kaiser Werth) به اتمام رسانید و شهرت

جهانی یافت با گسترش روحیه کمک به بیماران و آسیب دیدگان حوادث غیر مترقبه، اکیپ‌های

سیار کمک به مصدومین و مجروحین تشکیل گردید و پس از گذشت چند سال نام «صلیب سرخ

بین‌المللی» به خود گرفت و توجه جهانیان، مصدومین و مجروحین جنگی و آسیب دیدگان و

حوادث غیر طبیعی را به خود جلب نمود. بنیانگذار صلیب سرخ یک فرد سوئسی بنام هنری دونات

(Henry Dunant) که با انگیزه دینی و مذهبی و آرمان های بشر دوستانه با الهام از مبلغین

دین مسیحیت در صحنه جنگ سولفرینو (Solferino) در ماه جوئن ۱۸۵۹ در کنفرانسیون گرن

پیشنهادات جامع خود را تقدیم مسئولین نیروهای نظامی نمود و از ایشان خواست تا «صلیب سرخ»

به صورت عام در خدمت همه افراد جامعه قرار گیرد. در قرن بیستم میلادی، مناسبت صلیب سرخ

بین المللی در سطح بسیار گسترده ای توسعه یافت و مقرر گردید همه افراد نیازمند و درمانده را اعم

از زن و مرد و کودک و سالمند و معلول را در تمام نقاط جهان پوشش دهد.

موسسات دیگری برای حمایت از زنان بی سرپرست و یتیمان و محرومان جامعه در کشورهای

اروپایی تشکیل گردید و در قرن چهارم میلادی کشیش های کلیسا مشغول جمع آوری زنان بیوه و

کودکان یتیم و بی پناه و بی توشه شدند. همچنین نیروهای مذهبی مانع از اخراج و طرد بچه های

ناخواسته از میان خانواده های فقیر و محروم جامعه شدند. برای نگهداری از این فرزندان ناخواسته

شیرخوار گاه ها و بیمارستان ها و نوانخانه ها در شهرها و روستاها تاسیس شد. و همه بچه ها و زنان

بیوه و بی سرپرست تحت پوشش سازمان های اوقاف و امور خیریه قرار گرفتند.

نتیجه گیری:

جهان غرب با استفاده از فرمان حضرت مسیح علیه السلام و ادیان الهی توجه مردم را به مزایا و تاثیر

نیکو کاری و خیراندیشی و کمک به محرومان و مستضعفان جامعه جلب نمود و سرمایه داران و

صاحبان کارخانجات برای کسب شهرت و دریافت ثواب اخروی به تاسیس انواع و اقسام

مؤسسات خیریه پرداختند و دامنه و حوزه علم را در مقیاس بسیار وسیع گسترش دادند. بسیاری از دانشمندان و فیلسوفان از راه موعظه و تدبیر روحیه کمک به مردم را در بین جامعه تبلیغ نمودند. عشق الهی بزرگترین و موثرترین عامل برای جلب کمک‌های مردمی است، زیرا حضرت مسیح علیه‌السلام، حضور عشق را مظهر همه تجلیات بشری و فصل الخطاب همه خوبی‌ها معرفی کردند. افلاطون و ارسطو و سقراط و اکینوس و آمبروس و آگوستین، از طریق علم اخلاق تشکیل و توسعه بنیادهای نیکوکاری را از مردم تقویت کردند. یکی از مهمترین اهداف بنیادهای نیکوکاری مبارزه با جهل و خرافات و موسسه علم و دانش در بین مردم است. با بذل مال و جان می‌توان فقر و بیسوادی را ریشه کن ساخته و بهداشت و درمان و کسب علم و دانش را در اقصی نقاط جهان توسعه داد. مساجد، حسینیه‌ها و خانقاهها، یکی از مهمترین مراکز جمع‌آوری هدایا و اعانات و کمک‌های مردمی است که از زنان‌های بسیار قدیم در تمام کشورهای جهان استمرار داشته است. پس از جنگ جهانی دوم توجه دانشمندان و علماء دینی به توسعه مراکز آموزشی و گسترش بنیادهای نیکوکاری جلب گردید و سازمان‌های بین‌المللی برای دفاع از حقوق بشر، سرای سالمندان، کمیته حمایت از حقوق زنان و کودکان به وجود آمد. انسان‌دوست‌های جهان و سرمایه‌داران به کمک یکدیگر شناخته و مؤسسات عظیم نیکوکاری جمس اسمیت سان و راکفلر را تشکیل دادند که هم‌اکنون با سرمایه چندین میلیارد دلاری همه نیازمندان جهان را پوشش خواهد داد. بنیاد نیکوکاری «خواهران» و «برادران» باعث شد تا حس رقابت بین این دو گروه افزایش یافته و هر کدام فعالیت‌های بیشتری به نفع انسان‌های محروم جامعه از خود نشان دهند.

صلیب سرخ بین المللی و حمایت از بیماران و آسیب دیدگان جنگ و حوادث غیرمترقبه حاصل
تلاش، کوشش نیکوکاران است.

والسلام

ف.ع - مداح

زیرنویس:

۱- رجوع شود به جلسه ۱۲ دایرةالمعارف بریتانیکا، صفحه ۳۹۲

۲- همان ماخذ

۳- همان ماخذ

۴- در گلستان سعدی، چاپ فروغی صفحه ۱۶۸ آمده است.

«نذر و مهمانی و زکات و فطره و هدی و قربانی»

نقل از صفحه ۵۰۴۷ فرهنگ دینی، بخش اعلام، زیرواژه «وقف»

۵- رجوع شود به جلد نهم دایرةالمعارف بریتانیکا، صفحه ۳۶۵

۶- واحسنو ان الله يحب المحسنين ، بقره آیه ۱۹۵

۷- سوره مائده آیه ۹۳

۸- رجوع شود به جلد نهم، دایرةالمعارف بریتانیکا، صفحه ۳۶۵

۹- همان ماخذ

۱۰- رجوع شود به جلد سوم دایرةالمعارف بریتانیکا، صفحه ۱۰۳

۱۱- نام کامل این موسسه به زبان انگلیسی: teachers of English to the speakers

of other languages

۱۲- رجوع شود به جلد شانزدهم دایرةالمعارف بریتانیکا صفحه ۳۴۸